

پایان نامه

مرکز حفظ و نگهداری

پایان نامه در موضوعات قرآنی

موسسه معارف اسلامی امام رضا (ع)

طبق حقوق مؤلفین کلیه حقوق این پایان نامه محفوظ و مربوط به مؤلف آن می باشد
هرگونه استفاده از مطالب منوط به کسب اجازه از مؤلف می باشد

پایان نامه در موضوعات قرآنی
موسسه معارف اسلامی امام رضا (ع)

PF - 30495

بیت

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد نجف آباد

دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد " M.A. "

گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

تحلیل فقهی و حقوقی عملیات استشهادی

استاد راهنما:

دکتر مسعود راعی

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

استاد مشاور:

دکتر سید محمد امیری

نگارش:

حسین دادخواه دستجردی

پاییز ۱۳۸۸

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد نجف آباد

دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد «M.A.»

گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

تحلیل فقهی و حقوقی عملیات استشهدادی

هیات داوران:

۱- دکتر مسعود راعی

۲- دکتر سید محمد امیری

۳- دکتر رضا عباسیان

۴- دکتر نادعلی عاشوری

نگارش:

حسین دادخواه دستجردی

پاییز ۱۳۸۸

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

واگذاری حقوق

کلیه حقوق مترتب بر نتایج مطالعات

ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق

موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه

آزاد اسلامی واحد نجف آباد است.

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا (ع)

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پست الکترونیکی: info@Maaref.ir

پایگاه اطلاع رسانی: www.Maaref.ir

تقدیم

تقدیم به روح ملکوتی حضرت امام خمینی

(رضوان ... علیه) و تمام شهیدان امت

اسلامی که با نثار جان خود دوام دین و

بقای حکومت اسلامی و اعتلای کلمه الله

را تضمین نمودند.

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پست الکترونیکی: info@Maaref.ir

پایگاه اطلاع رسانی: www.Maaref.ir

تشکر و سپاسگزاری

با سپاس و تشکر فراوان از استاد ارجمند

جناب حجت الاسلام و المسلمین دکتر

راعی و جناب آقای دکتر امیری استاد محترم

مشاور و محقق گرامی جناب حجت الاسلام

والمسلمین قاسمی که در این راه از

راهنمایی ها و عنایاتشان بهره فراوان

برده ام.

همچنین تشکر ویژه از همکار ارجمند

سرکار خانم اصغری که سهم بسزایی در

به نتیجه رساندن این تحقیق داشته اند.

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

پست الکترونیکی: info@Maaref.ir

پایگاه اطلاع رسانی: www.Maaref.ir

فهرست:

۱ فهرست
ح چکیده

فصل اول : کلیات و تعاریف

۱ گفتار اول: کلیات
۱ ۱-۱- مقدمه
۲ ۲-۱- بیان مساله
۳ ۳-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق
۳ ۴-۱- سوالات و فرضیات تحقیق
۳ ۱-۴-۱- پرسش اصلی تحقیق
۴ ۲-۴-۱- فرضیات مساله
۴ ۵-۱- پیشینه و روش تحقیق
۴ ۱-۵-۱- پیشینه تحقیق
۵ ۲-۵-۱- روش تحقیق
۶ گفتار دوم : تعاریف
۶ ۱-۲- عملیات استشهادی
۶ ۲-۲- عملیات انتحاری
۷ ۳-۲- اصل تفکیک
۸ ۴-۲- غیر نظامی
۹ ۵-۲- نظامی
۹ ۶-۲- دفاع مشروع
۱۰ ۷-۲- ترس
۱۰ ۸-۲- وضعیت مسلمانان نسبت به غیر مسلمانان
۱۱ ۹-۲- ذمی
۱۱ ۱۰-۲- مستامن

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

۱۱ ۱۱-۲- کافر حربی ..
۱۲ ۱۲-۲- مکان مبارزه.....
۱۲ ۱-۱۲-۲- دارالاسلام.....
۱۲ ۲-۱۲-۲- دارالحرب
۱۲ ۳-۱۲-۲- دارالذمه
۱۳ ۴-۱۲-۲- دار الهدنه
۱۴ ۵-۱۲-۲- دار الحیاد
۱۴ ۶-۱۲-۲- دار الصلح

فصل دوم: ماهیت حقوقی و فقهی ترور و تروریسم

۱۵ گفتار اول: ترور و تروریسم
۱۵ ۱-۱- تاریخچه واژه تروریسم در ادبیات سیاسی جهان
۱۶ ۲-۱- تاریخچه واژه تروریسم در ادبیات سیاسی ایران
۲۰ ۳-۱- تعریف تروریسم
۲۲ ۴-۱- تعریف ترور
۲۳ ۱-۴-۱- ترور در فرهنگ سیاسی
۲۳ ۲-۴-۱- ترور در زبان فارسی
۲۴ ۳-۴-۱- ترور در ادبیات عرب
۲۴ الف. فتک
۲۶ ب. بارهاب
۲۹ ج. اغتیل
۲۹ د. اهراق
۳۰ گفتار دوم: ماهیت حقوقی ترور و تروریسم
۳۰ ۱-۲- نگرش حقوقی به معاهدات بین المللی و کنوانسیون بین المللی سرکوب بمب گذاریهای تروریستی
۳۱ ۱-۱-۲- نحوه شکل گیری کنوانسیون پیشگیری و مجازات تروریسم

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

ب

۲۲	۲-۱-۲- نگاهی کلی بر مقررات کنوانسیون
۲۳	۳-۱-۲- اعمال مجرمانه تروریستی
۲۳	۱-۳-۱-۲- عناصر تشکیل دهنده جرم
۲۶	۲-۳-۱-۲- مجرمین اعمال مجرمانه و تروریستی
۲۶	۴-۱-۲- صلاحیت قضایی
۲۸	۲-۲- مشروعیت اقدام نظامی در برابر گروههای تروریستی
۴۱	۳-۲- ملاحظه
۴۲	گفتار سوم: ماهیت فقهی ترور و تروریسم
۴۲	۱-۳-۱- محاربه
۴۳	۱-۱-۳- عناصر محاربه در فقه
۴۴	۲-۱-۳- تروریسم و محاربه
۴۵	۲-۲- طلوع و رده
۴۶	۳-۳- غدر
۴۶	۱-۳-۳- تروریسم و غدر
۴۸	۴-۳- بنی
۴۹	۱-۴-۳- تروریسم و بنی
۵۱	۵-۳- خودکشی
۵۲	۱-۵-۳- خودکشی از دیدگاه قرآن کریم
۵۲	۶-۳- قصاص
۵۴	۷-۳- قطاع الطريق
۵۴	۱-۷-۳- انواع راهزنی
۵۷	۸-۳- افساد فی الارض

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

ت

فصل سوم : عملیات استشهدادی از دیدگاه فقه شیعه و تفاوت آن با عملیات انتحاری

- گفتار اول : ادله جواز عملیات استشهدادی در فقه شیعه ۶۰
- ۱-۱- ادله جواز عملیات استشهدادی از منظر قرآن ۶۰
- ۲-۱- ادله جواز عملیات استشهدادی از منظر روایات ۶۷
- ۳-۱- ادله جواز عملیات استشهدادی از منظر سیره انبیاء و اولیاء الهی ۷۲
- ۴-۱- ادله جواز عملیات استشهدادی از منظر دلایل عقل ۷۴
- گفتار دوم : ادله حرمت عملیات انتحاری و تروریستی در فقه شیعه ۸۴
- ۱-۲- ادله حرمت خودکشی از منظر آیات ۸۴
- ۲-۲- ادله حرمت خودکشی از منظر روایات ۸۵
- ۳-۲- ادله حرمت خودکشی از منظر عقل ۸۶
- گفتار سوم : فتاوی و نظرات فقهای شیعه ۸۷
- گفتار چهارم: شرایط عملیات استشهدادی از دیدگاه فقهای شیعه ۹۴

فصل چهارم: عملیات استشهدادی از دیدگاه علمای اهل سنت و مقایسه آن با عملیات انتحاری

- گفتار اول : بررسی ادله و مبانی نظری علمای اهل سنت ۹۵
- ۱-۱: آیات قرآن کریم ۹۵
- ۲-۱: روایات ۹۶
- ۳-۱: قاعده فقهی ۹۷
- گفتار دوم : مشهورترین نظرات علمای عامه ۹۷
- گفتار سوم : شرایط عملیات استشهدادی از دیدگاه علمای اهل سنت ۱۰۷

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

ث

نتیجه گیری و پیشنهادات

۱۰۸	نتیجه گیری
۱۱۱	پیشنهادات
۱۱۳	منابع
۱۲۲	ضمیمه ۱
۱۲۵	ضمیمه ۲
۱۳۰	چکیده انگلیسی

مؤسسه معارف اسلامی امام رضا (ع)

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

تحولات و رخدادهای جهانی و بویژه حوادث رخ داده در منطقه خاور میانه در سالهای اخیر معلول مسائل مختلفی است. فعالیتهای خاص سیاسی و اجتماعی دول غربی، فعالیتهای نظامی، سرکوب شدید حرکت های مردمی و آزادی خواهانه، تشکیل دولتهای وابسته به غرب و ضد مردمی و ایجاد فضای رعب و ترس در این کشور ها همگی دست به دست هم داده و باعث واکنش های مختلف گروههای مردمی نسبت به این نوع رفتار ها و فضای اختناق حاکم گردیده است.

این واکنشهای مردمی که در حقیقت اعتراض به وضعیت موجود در این کشور ها است بعضا به صورت عملیات استشهادی و یا به صورت عملیات تروریستی ظهور و بروز می یابد.

برای تحلیل و بررسی این نوع عملیات ها و تبیین دلایل و مبانی نظری چنین مسائلی در سطح جهانی و مبانی فرهنگ اسلامی لازم است در ابتدا به تعریف و مرور تاریخچه این عملیات ها پرداخته شود و در ضمن آن، دلایل این نوع رفتارها و مصادیق آن ذکر گردد.

به هر حال پر واضح است که تعاریف نهایی نیز ممکن است از دیدگاه یک فرهنگ و یا دولت خاص پذیرفته گردد و یا از منظر حقوق و مبانی فرهنگ دیگری رد گردد.

سوال اصلی در این مبحث این است که آیا از لحاظ فقهی و حقوقی مجاز به انجام عملیات استشهادی هستیم؟ در صورت مثبت بودن پاسخ مبانی فقهی و حقوقی آن چیست و چگونه می توان آن را از عملیات تروریستی جدا نمود؟

با در نظر داشت این فرض که بین عملیات استشهادی و تروریستی تفاوتی اساسی وجود دارد و از دیدگاه حقوق بین الملل و اسلام هر نوع عملیات تروریستی و تجاوزکارانه محکوم بوده و ممنوع است.

در این پایان نامه سعی گردیده بر پایه استدلال علمی و مسائل حقوقی و اخلاقی و انسانی به تحلیل فقهی و حقوقی عملیات استشهادی پرداخته شود و مقایسه تطبیقی بین فرهنگ اسلامی و خاصه فقه تشیع و پدیده شوم تروریسم به عنوان دستورالعمل جهان معاصر صورت پذیرد. در این میان، هم بعد اجتماعی، سیاسی این مسائل مد نظر بوده و هم تعاریف علمی آن از نظرواژه شناسی، تاریخی و مصادیق مورد بررسی قرار گرفته است. به فراخور مسائل از نظرات دانشمندان و علمای علم حقوق، فقه شیعه و فقه سنت در میان پیشینیان و معاصران نیز استفاده گردیده است. همچنین سعی گردیده ادله و مبانی نظری این دانشمندان از منظر قرآن کریم، سنت، دلایل عقلی، سیره و روش اولیای الهی و قوانین موضوعه داخلی در جمهوری اسلامی ایران و مسائل حقوق بین المللی بررسی شود و نتیجه گیری لازم به عمل آید.

بر اساس نتایجی که از این تحقیق به دست می آید درمی یابیم که اصل اولی در اسلام حرمت هر گونه عملیات است و در مورد عملیات استشهادی هم با رعایت شرایط خاص مجاز به انجام آن هستیم.

واژه های کلیدی:

عملیات استشهادی، عملیات انتحاری، عملیات تروریستی، حقوق بین الملل، محاربه، فتنه، فقه شیعه، اهل سنت.

فصل اول : کلیات و تعاریف

گفتار اول: کلیات

۱-۱- مقدمه

گفتمان حاکم در عصر مدرن که تولید معنا در آن به خلاف عصر ما قبل مدرن، ناظر به ذات اشیا نبوده و قراردادی می‌گردد، همیشه در چهارچوب قدرت‌های حاکم قابل تبیین و تفسیر بوده و تولید ادبیات مربوط به آن متأثر از حجم و عمق نظام‌های سلطه در روند زندگی اجتماعی است .

از طرف دیگر قدرت‌های مسلط در هر دوره، بر اساس منافع خویش ، عرف مورد پذیرش جهانی را ترسیم و با بهره‌برداری از ابزارهای موجود، آنرا بازسازی و تعریف کرده و به عنوان هنجار مناسب قلمداد می‌کنند .

در عصر مدرن و پسا مدرن ، با وجود ابزارهای قدرتمند رسانه‌ای و شبکه‌های اطلاع‌رسانی جهانی، مفهوم سازه‌های جدید از طریق قدرت‌های مسلط بین‌المللی نه تنها از سادگی و سرعت بیشتر برخوردارند، بلکه به لحاظ روانشناسی نهفته در تقابل قطب غالب و قطب مغلوب از تاثیرگذاری عمیق‌تری برخوردار بوده است.

این گفتمان‌ها تعیین کننده‌ی هنجارها و مفاهیم مطلوب در جوامع مدرن با برخوردارگی از تفسیر مورد پذیرش عقلا در چهارچوب‌های عقلانی که اتفاقاً محصول باز تولید شده همان گفتمان‌هاست، جریان‌سازی‌های همسو با قدرت‌های مسلط را به وجود می‌آورند که در زمینه‌های گوناگون سیاسی، اجتماعی و فرهنگی شکل‌گیری می‌یابند .

بحران کنونی جهان پس از جنگ سرد پیش از آنکه ریشه در عدم تعادل قدرت‌های نظامی و ترس از قدرت باشد، محصول بحران ناشی از تسلط گفتمان‌های غالب قدرت محور بوده که با جابجایی مفاهیم مورد نظر، گفتمان‌های مسلط جهانی را به وجود آورده که در لابلای آن، گفتمان‌های عدالت محور تضعیف و عملاً محو و در سایه تبلیغات یکسویه جهانی کم‌رنگ شده‌اند .

حملات ۱۱ سپتامبر که طی آن تعداد ۱۹ نفر مهاجم با به کنترل در آوردن ۴ فرود هواپیمای مسافربری علاوه بر دو برج سازمان تجارت جهانی در نیویورک ، تعداد ۲۹۷۳ نفر انسان بیگناه را به خاک و خون کشیدند زمینه ای مناسب برای نظام تک قطبی لیبرالیسم جهانی فراهم آورد تا ضمن سوء استفاده از حوادث رخ داده در این فاجعه بشری بتواند به منافع اصلی گفتمان غالب جهانی یعنی جهانی تک قطبی و سراسر تسلیم در برابر گفتمان نوین جهانی و نظام استکبار خدمت نماید.

از سوی دیگر مقدمه ای فراهم گردید که مشرق زمین و بویژه خاورمیانه که مهد اسلام و تنها مخالف جدی گفتمان لیبرالیسم غربی است مورد تهاجم همه جانبه نظامی ، سیاسی ، فرهنگی و رسانه ای قرار گیرد. از این رو ضمن تدارک وسیع حملات نظامی برای تصرف خاک کشورهایی نظیر افغانستان و عراق ، هجمه های گسترده ای توسط رسانه های غربی علیه اصل فرهنگ

آدرس: قم، بلوار شهید منتظری، کوچه شماره ۸، پلاک ۱۲

اسلامی صورت گرفت تا ضمن خشن نشان دادن وجهه این دین آسمانی آنرا جولانگاه متحجرانی آشوب طلب و ستیزه جو معرفی نمایند.

عطف به فضای حاکم بر مسائل منطقه ای نظیر حوادث لبنان ، فلسطین و عراق و عملیات های استشهادی مبارزین مسلمان از یک سو و تروریستهای القاعده و سایر گروه های افراطی که به نام اسلام در این منطقه فعالیت می کنند از سوی دیگر موجب گردیده است که اتهامات فراوان در مورد دین اسلام و خاصه به مکتب تشیع وارد گردد که دفاع از این مکتب در برابر هجمه های رسانه ای غرب مستلزم تحلیل و تبیین جایگاه فکری و نظری عملیات استشهادی در اسلام و مرزشناسایی آن با عملیات انتحاری و تروریستی می باشد. از این رو در این تحقیق سعی گردیده ضمن تبیین و معرفی صحیح موضوع پاسخی مناسب و درخور به این تهمت ها ارائه گردد.

۱-۲- بیان مساله

برای بررسی و تحلیل فقهی و حقوقی عملیات استشهادی در ابتدا به تعریف این رفتار پرداخته و دلایل بروز چنین رفتار و واکنش ها را از سوی افراد و گروه های مردمی از ابعاد اجتماعی ، تاریخی ، فرهنگی و نظامی مورد بررسی قرار می دهیم .

از آنجا که برای تبیین عملیات استشهادی از منظر فقه اسلامی و حقوق بین الملل نیاز به تطبیق این دو مفهوم داریم لازم است ضمن شناسایی مرز مشترک این تعاریف نگاه جامعه جهانی و حقوق بین الملل به این نوع رفتارها را بررسی نموده و به همین ترتیب نگاه فقه شیعہ و فقه سنت را نیز به صورت مجزا به این مسائل بررسی نماییم.

بدیهی است استفاده از نظرات دانشمندان و اساتید حقوق بین الملل و همچنین دیدگاه علماء اسلامی به مبحث عملیات استشهادی و عملیات انتحاری در کشف حقیقت و تبیین و تحلیل صحیح از موضوع راه گشا خواهد بود . بررسی آثار متقابل این رفتارها در جامعه جهانی و دیدگاه های مطرح شده در این زمینه نیز به تکمیل این مساله کمک شایانی می نماید.

همچنین مصادیق رفتارهایی که به عنوان عملیات استشهادی شناخته شده و بازشناسایی آنها از عملیات انتحاری بیان نموده و از سوی دیگر مصادیق رفتارهای دولتی که ناشی از نوع نگاه یکسویه دول غربی و گفتمان لیبرالیسم حاکم بر جهان معاصر می باشد را بررسی می نماییم.

۱-۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

تروریسم یکی از مهم‌ترین مباحثی است که در میان سیاست‌مداران و اندیشمندان سیاسی از آن زیاد سخن به میان آورده می‌شود و به دلیل اهمیت چنین موضوعی، آثار مکتوب و غیر مکتوبی در قالب‌های گوناگون، تدوین و ارائه گردیده است. اما نباید تردید داشت که پس از حوادث ۱۱ سپتامبر، موج حملات علیه اسلام و آموزه‌های آن در غرب شکل گرفته و این تهاجم گسترده غرب علیه اسلام، به گونه‌ای است که بر کمتر کسی پنهان مانده که غرب به بهانه مبارزه با تروریسم، آموزه‌ها و احکام متعالی اسلام را مورد هجمه شدید قرار داده و مسلمانان به عنوان چهره‌های تروریستی معرفی گردیده‌اند که در صدد تثبیت حاکمیت خود به هر هزینه‌ای هستند، غافل از آنکه اسلام از همان زمان که پا به عرصه وجود گذاشت، مبارزه با خشونت را در صدر برنامه‌ها و آموزه‌های خود قرار داد.

از دیگر سو، هم اینک جامعه بین‌المللی با بحران تعریف تروریسم، ترور، عملیات استشهادی و عملیات انتحاری مواجه است و حتی مذاکرات متعدد سازمان ملل برای ارائه تعریف مشترک کشورها از تروریسم به جایی نرسیده است.

همین امر زمینه را برای سوء استفاده کشورهای قدرتمند فراهم ساخته است تا براساس تعریف خود از تروریسم، منافع ملی کشور خود را دنبال کنند و به جنگ با دشمنان خود به اسم تروریسم مبادرت ورزند.

از این رو، جا دارد برای تبیین دیدگاه اسلام در مورد تروریسم، ابتدا به تعاریف موجود در زمینه این واژه اشاره شود و مشکلات موجود در این قسمت تحلیل گردد. روشن است به دلیل آنکه این واژه ریشه در ادبیات غرب دارد، باید به این مسئله از دیدگاه غرب نیز توجه کرد و تعاریف و مصادیق تروریسم را از نظر آنان تبیین نمود، آنگاه نظر اسلام در این زمینه مورد توجه قرار گرفته و با تکیه بر مبانی فقهی و حقوقی و عنایت به نقاط مشترک تعاریف موجود از تروریسم و عملیات استشهادی، ضمن تفکیک این نوع عملیات از عملیات انتحاری، مصادیقی از جنبه‌های ضد تروریستی احکام اسلام منقح گردد.

از سوی دیگر از آنجا که عملیات استشهادی ذیل تعریف دفاع مشروع و در حالت خاص می‌تواند با رعایت موازین شرعی و فقهی به عنوان یک راه دفاعی جهت احقاق حق بکار گرفته شود لازم است تفاوت‌های اساسی بین این عملیات و تروریسم تبیین گردد.

۱-۴- سوالات و فرضیات تحقیق

۱-۴-۱- پرسش اصلی تحقیق

مسئله اساسی در این تحقیق این است که آیا از لحاظ فقهی و حقوقی مجاز به انجام عملیات استشهادی هستیم؟ در صورت مثبت بودن جواب مبانی فقهی و حقوقی آن کدام است؟